

Redovisning av åtgärdsprogram för havsmurarbi, 2015 – 2019

(Osmia maritima)

Hotkategori: EN

Rapporten har upprättats av
Sara Bergquist och Jeanette Erlandsson, Länsstyrelsen i Hallands län

Foton framsida
Kristen Larsson (vänster) och L Anders Nilsson (höger)

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljö kvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för havsmurarbi koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Hallands län. Denna rapport är en redovisning av perioden 2015 – 2019 till Naturvårdsverket av genomförda åtgärder och resultat från programperioden. Rapporten innehåller även förslag om programmets eventuella fortsättning.

De konkreta slutsatserna i rapporten speglar författarens bedömningar och är inte en självklar återspeglning av Naturvårdsverkets ställningstagande. Rapporten kommer att användas som ett underlag för Naturvårdsverkets beslut om åtgärdsprogrammets fortsättning.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns här:

<http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6341-2>.

Innehåll

FÖRORD	5
INNEHÅLL	6
SAMMANFATTNING	7
BAKGRUND	8
VISION OCH MÅL	9
Vision	9
Långsiktigt mål	9
Kortsiktigt mål	9
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	10
Dialog och samverkan	10
Information och utbildning	10
Samverkan och evenemang	11
Områdesskydd	12
Aktiva åtgärder i fält	12
Strategi och planering	12
Restaurerings- och skötselåtgärder	13
Datainsamling och analyser	15
Uppföljning och inventering	15
Koppling till andra åtgärdsprogram	16
Kostnad av genomförda åtgärder	16
RESULTAT AV GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	17
SLUTSATSER	18
PUBLIKATIONSLISTA	19

Sammanfattning

Under programperioden har stora ytor av igenväxande kustnära sandmarker restaurerats, bl.a. inom Sand Life, ÅGP och inom *utvald miljö* projekt. Åtgärderna omfattar ryckning och röjning av vedväxter, bortgrävning av vresros och annan oönskad vegetation, skapande av sandblottor och andra småskaliga sandytor, grovslåtter av björnbär och annan oönskad vegetation samt småskalig naturvårdsbränning av sandiga kusthedar och dyner. Både icke-skyddade och skyddade områden har restaurerats. Flera lokaler är skyddade genom naturvårdsavtal, där initiativet har tagits av ÅGP. En mängd kommunikationsinsatser har gjorts under programperioden i form av framtagande av rapporter, broschyrer, skyltar och guidningar.

Åtgärder i kustnära sandmarker har tidigare ansetts kontroversiella p.g.a. en historik av sandflykt. Arbetet med restaurering av kustnära sandmarker inom ÅGP har varit betydelsefullt för att bana väg för en acceptans för åtgärder och sammanfattades i en rapport 2011. Vid ansökan till projektet Sand Life deltog ÅGP med underlag och erfarenheter som gjorts vid skötsel- och restaureringsåtgärder inom ÅGP, inklusive kostnadsangivelser.

Havsmurarbiet har haft en positiv populationsutveckling under tiden den varit ÅGP-art, men ingen tydlig populationsförändring märks under den senaste programperioden och populationen är fortfarande mycket liten. I nya rödlistan för 2020 står arten kvar som starkt hotad (EN) och arten har tagits upp på IUCN:s rödlista som starkt hotad (EN).

Åtgärdsprogrammet för havsmurarbi är ett angeläget program. Åtgärderna som krävs för att havsmurarbiet ska ha en god livsmiljö gynnar också många andra hotade arter i kustnära sandmarker. Behoven av öppna sandmarker med stor blomrikedom är mycket stora och åtgärdsbehoven är fortsatt stora. Programmet har även en direkt koppling och utgör en del i satsningen och arbetet med åtgärder för pollinatörer i landskapet, och berör även åtgärder i flera andra åtgärdsprogram för sandlevande arter.

Länsstyrelsen i Hallands län föreslår att iii) åtgärdsprogrammet för havsmurarbi förlängs och kompletteras med en uppdatering av åtgärdstabellen.

Bakgrund

Havsmurarbi (*Osmia maritima*) är ett solitärt levande bi som tillhör familjen buksamlarbin (Megachilidae) och är en av de 295 inhemska vilda biarterna i Sverige. Vildbin är genom sina ekosystemtjänster av särskilt stort värde när det gäller arbetet för ett hållbart nyttjande av naturen. Bin svarar tidigt på förändringar i blomtillgång eftersom pollen och nektar som regel utgör den enda födan och reproduktionsförmågan är direkt kopplad till mängden tillgängligt pollen. Havsmurarbiet är känt från sandstrandsområden längs Nordsjöns och sydvästra Östersjöns kuster, från en lokal på Kolahalvön samt från Sydostasien. I Sverige har artens habitatkrav med kombinationen havsstrandsdyner och tillräcklig förekomst av näringsväxterna strandvial (*Lathyrus japonicus*) eller käringtand (*Lotus corniculatus*) gjort att utbredningen alltid varit begränsad och biet har uppfattats som sällsynt. Under drygt ett århundrade har igenplantering av dyner och bakomliggande blomrika dynhedar skett med bergtall, vresros och olika sandbindande dyngräs vilket kraftigt minskat artens livsutrymme. Exploatering av strandmiljöer för bebyggelse har dessutom medfört att flera tidigare lokaler blivit otjänliga som habitat.

Åtgärdsprogrammets första programperiod var 2010-2014. Det redovisades 2014 och en ny åtgärdstabell togs fram 2016. Denna redovisning täcker programperioden 2015-2019. De län som främst berörs av åtgärdsprogrammet är Halland och Skåne, som är enda länen med kända förekomster av arten. Eftersök av nya lokaler ingår för Kalmar, Gotland, Blekinge och Norrbottens län. Utöver Halland, som koordinerar åtgärdsprogrammet, har Länsstyrelserna i Skåne, Kalmar och Norrbotten bidragit till redovisningen.

Vision och mål

Den vision och de mål som nämns i åtgärdsprogrammet för havsmurarbi 2010-2014 lyder:

Vision

Att återskapa ekologiskt fungerande dynstränder och dynhedar med sin biologiska mångfald är både ett ansvar och en utmaning. Med de föresatser som Natura-2000-nätverket har att restaurera naturtyper som inte har gynnsam bevarandestatus, och med den nyvunna kunskap som för närvarande genereras i försöken att praktiskt finna metoder för restaurering av i synnerhet de västsvenska dynhedarna, är det möjligt att förbättra dagens situation avsevärt inom överskådlig tid. Detta skulle även medföra att en fungerande miljö för havsmurarbiet skapades på tillräckligt många platser för att denna och andra arter med liknande specialiserade levnadssätt på sikt kommer att överleva i landet.

Långsiktigt mål

Senast år 2020 bör havsmurarbiet inte längre uppfylla IUCN:s kriterier för att vara nationellt hotad, dvs. inte vara akut hotad (CR), starkt hotad (EN) eller sårbar (VU). Detta innebär att arten måste finnas på fler än fem lokalområden samt att den reproducerande populationen inte får understiga 1 000 individer. Den givna begränsningen som naturtypen har kan dock innebära att arten inte kommer att kunna avföras helt från den svenska rödlistan.

Kortsiktigt mål

Senast 2012 består det sammanlagda svenska beståndet av minst 250 reproduktiva individer uppdelade på minst tio lokaler i Skåne och Halland. Detta mål nås genom att populationsutveckling på de sex kända lokalerna varit positiv samt att ytterligare minst fyra lokaler i landet (två i Skåne och två i Halland) har restaurerats så att de är lämpliga för återetablering av havsmurarbi genom spontan spridning från närliggande lokaler.

I programredovisningen för perioden 2010-2014 konstateras att det långsiktiga målet ännu är långt ifrån att nås i och med att populationen fortfarande bedöms vara långt under 1000 individer, även om klassningen ändrats från CR till EN i rödlistan 2010. Ett nytt kortsiktigt mål föreslogs vara att havsmurarbiet ska kunna klassas som sårbar (VU) vid revideringen av rödlistan 2020.

Genomförda åtgärder

I det här avsnittet ges en kortfattad beskrivning av de åtgärder som har genomförts samt kostnader under åtgärdsprogrammets giltighetstid. Utöver ÅGP har åtgärder som kan gynna havsmurarbiet utförts inom förvaltning av skyddade områden, särskilda insatser för områden med naturvårdsavtal, Utvald miljö-projekt och inom LIFE-projektet Sand Life.

Utvald miljö-projektet Ängs- och hedmarker som pågick 2012-2015 omfattade restaurering av 24 ängs- och hedmarker i Hallands län, varav 3 har kända förekomster av havsmurarbi; Frösakull, Olofsbo och Apelviken, och ytterligare ett tiotal är kustnära sandmarker, presumtiva lokaler för havsmurarbi. I projektet ingick röjning och ryckning av träd och sly, grovslåtter, skapande av sandblottor och brandgator, vresrosgrävning och naturvårdsbränning. Utvald miljö-projektet drevs och delfinansierades genom ÅGP. Ett utvald miljö-projekt har också genomförts i Ringsegård, även det en känd havsmurarbilokal. Projektet drevs av Skrea samfällighet och omfattade vresrosgrävning, grovslåtter, naturvårdsbränning, meandergrävning och stängsling.

Åtgärder i kustnära sandmarker har tidigare ansetts kontroversiella p.g.a. en historik av sandflykt. Arbetet med restaurering av kustnära sandmarker inom ÅGP har varit betydelsefullt för att bana väg för en acceptans för åtgärder och sammanfattades i en rapport 2011 (Skötsel gynnar biologisk mångfald på kustnära sandmarker). Vid ansökan till projektet SandLIFE deltog ÅGP med underlag och erfarenheter som gjorts vid skötsel- och restaureringsåtgärder inom ÅGP, även kostnadsangivelser. Inom Sand Life har under perioden 2012-2018 ett stort antal skyddade kustnära sandområden i Halland, Skåne och Kalmar län restaurerats. Total projektbudget inom Sand Life var ca 80 miljoner kronor. Kända sentida (de senaste 20 åren) förekomster av havsmurarbi finns i eller i nära anslutning till 6 av de 23 Natura 2000-områden som ingått i projektet; Haverdal och Laholmsbuktens sanddynsreservat i Halland, och Verkeåns dalgång, Gropahålet, Ängelholms strandskog och Sandhammaren-Kåseberga (något osäker observation) i Skåne.

Dialog och samverkan

Information och utbildning

Informationsskyltar har satts upp i sandmarker där större restaureringar genomförts. I ÅGP:s regi har skyltar satts upp i ett tiotal sandmarksområden, ca hälften med kända förekomster av havsmurarbi.

Inom Sand Life har 12 utomhusmuseer satts upp på valda platser i projektets områden, flera av dem i eller i nära anslutning till områden med havsmurarbi. På varje utemuseum finns en allmän skylt om projektet och sandmarkernas historia och naturvärden. Dessutom finns en områdesspecifik skylt för varje område, med

information om naturvärden i just det området. Totalt har över 200 informationsskyltar satts upp inom projektet.

En rapport om signalarter i öppna marker har tagits fram i samverkan mellan Länsstyrelsen i Hallands län och Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Rapporten beskriver skötsel av artrika öppna kulturmarker inklusive kustnära sandmarker och ett antal insekter som kan fungera som signalarter för höga naturvärden. Havsmurarbiet är inte en signalart. Det är däremot havstapetserarbiet (NT) som är knutet till samma typ av kustnära sandmarker som havsmurarbiet och snabbt kan expandera och etablera stora populationer efter restaureringsåtgärder. Havstapetserarbiet är alltså en bra art att följa upp om man vill undersöka effekten av restaureringsåtgärder på kustnära sandmarker. Rapporten har spritts i över ett tusen exemplar och är nu inne på sin andra upplaga.

Kusthedsbroschyrer för halländska lokaler, som togs fram under föregående programperiod, har delats ut vid behov för att skapa förståelse för åtgärder i de ofta tätbefolkade kustnära områdena. Utöver detta har broschyrer om vilda bin i Kalmar respektive Halland tagits fram och fått stor spridning. Broschyerna beskriver olika vildbiarter och förslag till lämpliga åtgärder.

Informationsfoldrar har även tagits fram inom Sand Life, om olika habitat och organismgrupper samt områdesspecifika foldrar. En sammanfattande rapport anpassad för allmänheten, s.k. Layman's report har också tagits fram inom projektet, samt en rapport som beskriver genomförda åtgärder, "Att satsa stort för att gynna det lilla – Restaurering och skötsel av sandmark i södra Sverige".

Under 2015 genomförde Länsstyrelsen i Hallands län en informationssatsning om hotade arter på webben, Månadens art, där olika ÅGP-arter och -naturtyper beskrevs. Havsmurarbi var juli månads art.

Samverkan och evenemang

Under 2019 startades ett vildbiprojekt på Länsstyrelsen i Hallands län. Den kalla våren/försommaren 2017 och den extrema torkan 2018 medförde få observationer av ett urval arter (däribland havsmurarbi) trots riktade eftersök på flera kända lokaler. Syftet var att få en god bild av naturvårdsintressanta arter i olika delar av länet och identifiera intressanta trakter för åtgärder för att förbättra situationen för pollinerande insekter. Projektet har under 2020 inkorporerats i arbetet med vilda pollinatörer.

Guidade turer för allmänheten, eller ibland riktat direkt till närboende, har anordnats av ÅGP i Halland vid flera tillfällen, med information om hotade arter och planerade, pågående eller utförda åtgärder. Ibland har det skett i samverkan med Sand Life, t.ex. informerade ÅGP och Sand Life tillsammans om hotade arter och om projektet på Sandens dagar i Haverdal och Hökafältet (Laholmsbukts sanddynsreservat) i Halland våren 2015. Planer för åtgärder i olika områden inom

Sand Life har också diskuterats med närboende och allmänheten under ett flertal seminarier och vandringar.

Studiebesök för studenter vid Halmstad högskola till kustnära sandmarker där åtgärder genomförs har skett 2016 och 2018. I samband med Kronprinsessans landskapsvandring i Halland 2019 guidade ÅGP på en del av vandringen och informerade om biologisk mångfald, sandmarker och genomförda åtgärder.

Klimatanpassning och kusterosion är aktuella frågor. I Halland har ÅGP bevakat att åtgärder inom klimatanpassning och för att motverka kusterosion inte strider mot bevarandet av kusthedar och de åtgärder som genomförs för att bevara den unika miljön.

Områdesskydd

Inom arbetet med ÅGP har underlag till naturvårdsavtal tagits fram för två områden i Hallands län (Långasand och Frösakull) med havsmurarbi i eller i nära anslutning till området, vilket lett till tecknande av naturvårdsavtal för fyra fastigheter under programperioden.

Aktiva åtgärder i fält

Strategi och planering

Havsmurarbiets livsmiljö är dynamisk och behöver kontinuerlig störning och hävd för att bevara och nyskapa en gynnsam miljö. Arten är också starkt anpassad till denna dynamik och för en fläckande tillvaro utmed Sydsveriges sandkuster där den har några särskilt viktiga kärnområden varifrån den sedan kan sprida sig till nya lämpliga områden. Det är också många aktörer utöver länsstyrelsen inblandade i bevarandearbetet för arten, exempelvis kommuner, fastighetsägarföreningar, vägföreningar och enskilda markägare, varav vissa medfinansierar skötselåtgärder.

Framtagande av en skötsel- och åtgärdsstrategi har inte kunnat prioriteras under innevarande period men är tänkt att kunna ingå som en del i arbetet med grön infrastruktur, även med syfte att aktivt involvera flera aktörer. Här kommer förutom redan kända lokaler även ingå att hitta värdefulla sammanlänkande strukturer.

Inom Sand Life har en s.k. After-Life skötselplan tagits fram, som beskriver planen för den generella och områdesvisa skötseln av de olika sandiga habitaterna i projektet efter projektets slut.

I Halland har planering påbörjats för en ”vresrosstrategi” med landskapsperspektiv för effektivt underhåll efter vresrosgrävning. Det är tänkt som en samordning mellan ÅGP och reservatsförvaltning för skötsel av tidigare SandLIFE-områden och andra, både skyddade och oskyddade, områden längs kusten.

Restaurerings- och skötselåtgärder

Sedan starten av arbetet med ÅGP har stora ytor av igenväxande kustnära sandmarker restaurerats. Åtgärderna omfattar ryckning och röjning av vedväxter, bortgrävning av vresros och annan oönskad vegetation, skapande av sandblottor och andra småskaliga sandytor, grovslåtter av björnbär och annan oönskad vegetation samt småskalig naturvårdsbränning av sandiga kusthedar och dyner. I åtgärdstabellen för programperioden föreslogs restaurering av minst tio lokaler, varav minst fyra i Halland och minst fyra i Skåne, vilket har genomförts. I Halland har både icke-skyddade och skyddade områden restaurerats, bl.a. inom Sand Life. Flera lokaler är också skyddade genom naturvårdsavtal, där initiativet har tagits av ÅGP. I Skåne har stora restaureringsåtgärder för sandmarkslevande arter genomförts inom Sand Life.

Ryckning och röjning av vedväxter, bortgrävning av oönskad vegetation, skapande av sandblottor, grovslåtter och småskalig naturvårdsbränning är vidare skötselåtgärder som genomförs kontinuerligt och vid behov.

En stor del av de kustnära sandmarkerna i Hallands län sköts med naturvårdsbränning. Naturvårdsbränning av kustnära sandmarker utförs årligen, men beroende på faktorer som markförhållanden, tid efter restaurering, behov av mosaik i successionstadiet, väder och vindriktning bränns inte varje område eller delområde varje år. Elden bränner av det grova risskiktet eller torra fjolårsgräset och fläckvis även bottenskiktet så att mineraljord kommer fram. Här kan många blommande örter etablera sig och marklevande insekter hitta boplatser. Arter som käringtand, havsmurarbiets viktigaste pollenkällor i Halland svarar väl på bränningar. I södra Skåne är pollenkällan strandvial som växer rikligast i övergången mellan sandstranden och dynerna, vilket gör att biet på dessa lokaler har boet innanför eller i direkt anslutning till pollenkällan. Även strandvial gynnas av bränning och annan markstörning.

I marker som sköts med bränning och kompletterande bortgrävning av vresros och annan oönskad vegetation finns förutsättningar för massblomning av viktiga pollen- och nektarresurser. Det skiljer sig markant i blomrikedom i jämförelse med liknande områden som sköts med bete (se bild 1 och 2). Det är viktigt att ha med sig då vi planerar för skötselinsatser.

Bild 1. Dynhed som sköts med bete skiljer sig markant i blomrikedom jämfört med områden som sköts med bränning (se bild 2). Foto: Krister Larsson.

Bild 2. Dynhed som sköts med bränning och kompletterande vresrosgrävning ger förutsättningar för massblomning av viktiga pollen- och nektarresurser. Foto: Krister Larsson.

Datainsamling och analyser

Uppföljning och inventering

Uppföljning skulle enligt åtgärdstabellen genomföras på minst 10 lokaler årligen i Hallands och Skåne län. Med tanke på att havsmurarbiet är en svårinventerad art som fluktuerar kraftigt från år till år görs uppföljning under flerårsintervall, med en mindre insats varje år (i stället för en större uppföljning enstaka år). Vid uppföljningen besöks de viktigaste lokalerna samt de restaurerade områden som bedöms ha störst potential för biet. Vid uppföljningen noteras även eventuella skötselbehov på de besökta lokalerna. Uppföljning genomförd i Halland 2015, 2016 (dålig säsong, få fynd), 2017 (kall vår/försommar, få fynd), 2018 (extremtorka, inga fynd), 2019 (få fynd).

Havsmurarbiet har i Halland även setts samla pollen på krypvide redan den 11 och 20 maj 2019 (Frösakull), vilket är tidigare än vad som hittills betraktats som artens flygtid och krypvidet har inte tidigare uppmärksammats som en viktig pollenkälla. Eftersom blomningen av käringtand och strandvial normalt börjar senare och båda växterna dessutom varierar starkt från år till år kan krypvidet vara en viktig kompletterande pollenkälla om det visar sig att havsmurarbiet mer regelbundet utnyttjar denna och då även börjar flyga någon vecka tidigare än vad man hittills har räknat med. Erfarenheterna har visat att krypvidet i nybrända dynområden (t.ex. Frösakull 2019) ofta blommar betydligt senare än i andra dynområden och möjligen kan den förskjutningen innebära att havsmurarbiet fått en ny, viktig pollenkälla i takt med att naturvårdsbränningen av sanddynerna har ökat i omfattning under senare år. Eventuellt kan detta också medföra en förskjutning av biets flygtid så att den börjar någon vecka tidigare än vad som hittills betraktats som normalt. Krypvidet har även gynnats av vresrosgrävning och andra restaureringsåtgärder i dynområdena. Kommande uppföljningar bör därför även inriktas på att klargöra krypvidets roll som pollenkälla för havsmurarbiet.

Sammanställningen av insekter som signalarter för öppna marker i södra Sverige (se avsnitt Rapporten) kan även bidra till möjligheten att utveckla en uppföljningsmetodik för uppföljning av havsmurarbi. Tapetsarbetet som tas upp som signalart kan sägas representera förutsättningar/strukturer som även gynnar havsmurarbiet.

Eftersök nya lokaler skulle enligt åtgärdstabellen genomföras i I, BD, H, K län. Inget av de länen har kunnat prioritera inventering under programperioden. Inga kända fynd finns utanför Hallands och Skåne län.

Skyddsklassningen av havsmurarbi ändrades 2018 från skyddsklass 3 till skyddsklass 1, d.v.s. arten visas numera helt öppet i Artportalen.

Koppling till andra åtgärdsprogram

Det finns även en intressant koppling mellan batavsandbiet (VU, ÅGP) och havsmurararen på så sätt att inventeringar av batavsandbiet i Halland 2019 har resulterat i flera nya lokaler som i stort sett alla finns i kustnära sanddyner där restaureringsåtgärder för havsmurarbi har gjorts och i flera av de nyupptäckta lokalerna har även havsmurarbiet noterats under senare år (Apelviken, Haverdal, Strandlida och Skummeslöv). Batavsandbiet flyger tidigare än havsmurarbiet och är i Halland starkt knutet till att samla pollen på krypvide i sanddynerna. Senaste observationen av batavsandbi är från den 16 maj 2019, vilket innebär att batavsandbiets och havsmurarbiets flygtider kanske överlappar varandra. Uppföljning av batavsandbi bör därför i Halland samordnas med uppföljningen av havsmurarbi. I Skåne är batavsandbiet mer knutet till sandmarker i inlandet (fr.a. Revingehed) där andra Salix-arter är viktigaste pollenkällorna.

Kostnad av genomförda åtgärder

Den totala kostnaden för genomförda åtgärder som bekostats via NV-ÅGP för havsmurarbi under programperioden 2015–2019 har uppgått till ca 940 000 kr (Tabell 1). Även åtgärder som bekostats inom andra ÅGP för liknande miljöer (t.ex. ÅGP fältpiplärka, ÅGP gulfläckig igelkottspinnare, ÅGP vildbin på ängsmark m.fl.) har påverkat artens livsmiljö. Kostnader för åtgärder har därför delats upp på flera program i den årliga ekonomiska redovisningen till Naturvårdsverket.

Åtgärd	2015	2016	2017	2018	2019	Totalt
Dialog & samverkan samt övergripande koordinering	21000	14000	0	34000	50000	120000
Aktiva åtgärder i fält	8000	210000	87000	9000	360000	670000
Datainsamling & analyser	98000	9000	0	42000	0	150000
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2015-2019</i>	130000	240000	87000	85000	410000	940000

Länsstyrelsen i Hallands län har under flera år sökt och fått medel för särskilt skötselintensiva områden med naturvårdsavtal. Flera av naturvårdsavtalsområdena är kusthedar med känd förekomst av havsmurarbi. Utöver detta har åtgärder bekostats av andra finansiärer, t.ex. inom förvaltning av skyddade områden (Naturvårdsverket), SandLife (EU, Naturvårdsverket och Stiftelsen skånska landskap), Utvald miljö (EU) och Länsstyrelsens förvaltningsanslag. Följaktligen uppgår den totala kostnaden för åtgärder som förväntas kunna påverka havsmurarbiet till summor vida över ÅGP-tilldelningen.

Resultat av genomförda åtgärder

I det här avsnittet redovisas resultatet av de åtgärder som har genomförts under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

Stora ytor har restaurerats under programperioden, vilket skapar förutsättningar för havsmurarbiet att sprida sig till nya lokaler. Det finns dock fortsatta åtgärdsbehov i form av återkommande vresrosgrävning, regelbunden naturvårdsbränning mm.

Arten har haft en positiv populationsutveckling under tiden som den varit ÅGP-art, och klassningen har sänkts från CR i rödlistan 2005 till EN i rödlistan 2010, 2015 och 2020. Under 2019 har arten observerats på två nya lokaler i Halland, Grimsholmen och Hökafältet. Hökafältet är en av lokalerna som ingått i Sand Life-projektet och där omfattande restaureringar har gjorts. Antalet kända sentida lokaler för havsmurarbi var 3 vid åtgärdsprogrammets början och har under denna programperiod ökat från 12 till 14.

I det kortsiktiga målet anges att det totala svenska beståndet av havsmurarbi senast 2012 ska uppgå till minst 250 reproducerande individer uppdelade på minst tio lokaler i Skåne och Halland. Trots omfattande restaureringar av kustnära sandmarker märks ännu ingen tydlig populationsförändring under den aktuella programperioden. Arten är svårinventerad eftersom årsvariationerna är stora och den inte verkar etablera några täta populationer på lokalerna. Kanske är det ett komplicerat samspel med parasiter som ligger bakom dessa populations-svängningar tillsammans med klimatiska variationer. Att käringtand och strandvial varierar kraftigt i blomningen som kan upphöra helt en period efter sen frost eller stark torka för att sedan komma igång igen kan också bidra till populations-svängningarna. Att uppskatta populationsstorleken är därför svårt, men antalet reproduktiva individer skattas till 200 (100-400, enligt rödlistan 2020, fullständig bedömning).

Redan vid förra programredovisningen hade målet med tio lokaler uppnåtts, även om det på några lokaler handlar om enstaka observationer och det är oklart hur stadig förekomsten är. Arten har nu sentida förekomster på nio lokaler i Halland och fem i Skåne. Målet att minst två lokaler i Halland och två i Skåne ska ha restaurerats så att de är lämpliga för havsmurarbi har också uppnåtts, med bred marginal.

I redovisningen av föregående programperiod föreslogs också ett nytt kortsiktigt mål, att arten skulle kunna klassas som sårbar (VU) vid revideringen av rödlistan 2020. Även om arten har haft en positiv populationsutveckling sedan åtgärdsprogrammets början är populationen fortfarande mycket liten och i nya rödlistan för 2020 står arten kvar som starkt hotad (EN) med rödlistekriterium D. Dessutom har arten tagits upp på IUCN:s rödlista som starkt hotad (EN).

Slutsatser

I det här avsnittet redovisas en kortfattad bedömning av genomförda åtgärder och måluppfyllelse, samt rekommendation om programmets eventuella fortsättning.

Åtgärdsprogrammet för havsmurarbi är ett angeläget program. Åtgärden som krävs för att havsmurarbiet ska ha en god livsmiljö gynnar också många andra hotade arter i kustnära sandmarker. Behoven av öppna sandmarker med stor blomrikedom är mycket stora och åtgärdsbehoven är fortsatt stora.

Arten har haft en positiv populationsutveckling under tiden den varit ÅGP-art, men ingen tydlig populationsförändring märks under den senaste programperioden och populationen är fortfarande mycket liten. I nya rödlistan för 2020 står arten kvar som starkt hotad (EN) och arten har tagits upp på IUCN:s rödlista som starkt hotad (EN).

Länsstyrelsen i Hallands län föreslår att iii) åtgärdsprogrammet för havsmurarbi förlängs och kompletteras med en uppdatering av åtgärdstabellen.

Det långsiktiga målet föreslås kvarstå fränsett ändrat årtal: Senast år 2030 bör havsmurarbiet inte längre uppfylla IUCN:s kriterier för att vara nationellt hotad, dvs. inte vara akut hotad (CR), starkt hotad (EN) eller sårbar (VU). Detta innebär att arten måste finnas på fler än fem lokalområden samt att den reproducerande populationen inte får understiga 1000 individer. Den givna begränsningen som naturtypen har kan dock innebära att arten inte kommer att kunna avföras helt från den svenska rödlistan.

Förhoppningen är att ökningen av havsmurarbiets livsmiljö som skett genom omfattande restaureringar av kustnära sandmarker också ger en ökning av populationsstorleken. Ett nytt kortsiktigt mål föreslås därför vara att havsmurarbiet kan klassas som sårbar (VU) vid revideringen av rödlistan 2025.

Publikationslista

Larsson, K. 2017. Insekter som signalarter för öppna marker i södra Sverige. Länsstyrelsen i Hallands län & Kristianstad Vattenrike.

Fritz, Ö., Gunnarsson, J., Larsson, K. och Persson, K. 2012. Skötsel gynnar biologisk mångfald på kustnära sandmarker – Uppföljning 2011 av ÅGP-åtgärder i Halland. Länsstyrelsen i Hallands län, meddelande 2012:14.

Larsson, K. 2015. Havsmurarbiet (EN) i Sverige – Uppföljningar i Halland och Skåne 2006-2015. Länsstyrelsen i Hallands län.

Länsstyrelsen i Skåne län. 2018. Att satsa stort för att gynna det lilla – Restaurering och skötsel av sandmark i södra Sverige. Erfarenheter från projekt Sand Life 2012-2018. Länsstyrelsens rapportserie 2018:10.